

ŽENE-POVRATNICE U REPUBLICI HRVATSKOJ I NEKA NJIHOVA SOCIJALNODEMOGRAFSKA I KRIMINOLOŠKA OBILJEŽJA¹

Vladimira Žakman - Ban

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju,
Fakultet za defektologiju, Zagreb

UDK: 343.9
Zaprimljeno: 15. 11. 1993.

Sažetak

U radu se daje sveobuhvatni prikaz dosadašnjih spoznaja o kriminalitetu žena i njihovom povratništvu, ali i o postojećim problemima i različitim shvaćanjima u istraživanjima ove problematike. Rezultati istraživanja koje se bavi nekim socijalno-ekonomskim i kriminološkim obilježjima osuđenih žena-povratnica tijekom 1992. godine u Republici Hrvatskoj uveliko potvrđuje dosadašnja saznanja o delinkventnoj populaciji žena.

Žene - počiniteljice kaznenih djela znatno manje participiraju među povratnicima. Radi se o ženama niske ili niže naobrazbe, karakteristične strukture zanimanja (poljoprivrednice, radnice različitih profila sa ili bez zaposlenja, domaćice i sl.) koje očito pripadaju socijalnoekonomski depriviranim stratifikacijama. Vrste kaznenih djela koje čine u povratu također se uveliko slažu sa dosadašnjim spoznajama o recidivizmu uopće (imovinski delikti, delikti protiv života i tijela, službene dužnosti i sl.), ali ima osnova za pretpostaviti da se radi o lakšim kaznenim djelima, manje društvene opasnosti. Zabrinjava kategorija starijih zrelih žena ili onih u poznijim godinama koje "padaju" u povrat, vjerojatno i zbog potpuno neprimjerene društvene pomoći.

Penološki je tretman prilagođen stereotipijama o tradicionalno podređenom položaju i spolnoj ulozi žene, a istraživanja kriminaliteta žena i njihova povratništva marginalizirana u kriminologiji. Autorica se u skladu sa tzv. feminističkim pogledima u kriminologiji zalaže za intenzivan i sveobuhvatan znanstvenoistraživački rad ove problematike, naročito u uvjetima naše zemlje koja je opterećena negativnim posljedicama domovinskog rata. Na to obvezuju i brojne rezolucije i deklaracije UN-a, a sve zbog ispravnog validiranja, kriminalnopolitičkog tretiranja i preveniranja kriminaliteta žena i njihova povratništva.

KLJUČNE RIJEČI: kriminalitet žena, žena - počiniteljica kaznenog djela, povratništvo, žena - povratnica

1. UVOD

Na početku ovog teksta iznesimo konstataciju koju ističu gotovo svi autori(ice) koje se bave problemima kriminaliteta žena. Naime, općenito se ističe spoznaja da je kriminologija do sada uglavnom "mimoilazila" žene, a da su spolne razlike, odnosno posebnosti žena bile marginalizirane i glavni su se kriminološki tijekom bavili prije svega muškarcima. Muškarci su bili počinitelji i muškarci su bili kriminolozi, te se na žene - počiniteljice kaznenih djela pretežno gleda očima muškaraca (vidi zbornik tekstova autorica i urednica GELSTHORPE i MORRIS, 1990). Kriminalitet, odnosno delinkventno i socijalno patološko ponašanje osoba ženskog spola u literaturi, kako domaćoj, tako i stranoj, tretira se marginalno. ŽAKMAN-BAN (1986) konstatira da se još uvijek većina studija ženskog kriminaliteta temelji na

muškoj delinkventnoj populaciji i zato je primjenljivost rezultata istih na žensku populaciju vrlo diskutabilna. Bilo da se radi o etiologiji ili fenomenologiji delinkventnog ponašanja malodobnica, odnosno punoljetnih počiniteljica kaznenih djela, ili pak o problemima institucionalnog, izvaninstitucionalnog i poslijepenalnog tretmana, smatra gore navedena autorica, znanstvenici (pretežno muškog spola) uvažavaju, čini se, onu poznatu misao da je "zločin tipično muška reakcija" (HENTIG, 1959).

Činjenicu da se dugo vremena nisu bavili kriminalitetom žena, kriminolozi su opravdavali na različite načine, a najčešće s tim da je zvanično utvrđen kriminalitet žena izvanredno nizak, pa prema tome i ne naročito opasan za društvo u cjelini, jer je udio malodobnih, ali i punoljetnih ženskih osoba u vršenju kaznenih djela znatno manji od udjela muškaraca (tako ŽAKMAN-BAN,

¹ Rad je dio projektnog zadatka istraživanja: "Utjecaj socijalnih činilaca na razvoj kriminaliteta Republike Hrvatske" (glavni istraživač dr. Mladen Singer), koje financira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike, a realiziraju ga Fakultet za defektologiju - Odsjek za socijalnu pedagogiju Sveučilišta u Zagrebu i Fakultet kriminalističkih znanosti Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske.